

PSIXOLOGIYADA INTEGRATSIYA TUSHUNCHASI

Raxmonova Nigina Aminjonovna

TDPU umumiy psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotasiya

Integratsiya kontseptsiyasi psixologiya sohasidagi asosiy tosh bo'lib, inson xatti-harakati, idroki va hissiyotlari haqidagi tushunchamizni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Integratsiya, bu kontekstda, bir-biriga bog'liq bo'lmagan elementlarni bir butunlikka birlashtirish jarayonini anglatadi, natijada yanada yaxlit va funktsional tizim paydo bo'ladi. Ushbu kontseptsiya turli xil psixologik nazariyalar va modellarda o'rganilgan, ularning har biri inson xatti-harakati va aqliy jarayonlarini boshqaradigan murakkab mexanizmlarni tushuntirishga harakat qiladi. Ushbu maqolada biz psixologiyadagi integratsiya tushunchasi bilan tanishamiz, uning tarixiy rivojlanishi, nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishini ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: psixologik o'zgarishlar, kelib chiqish tarixi, integratsiya tushunchasi, olimlar fikri, izlanishlar, strukturasi, AI va zamonaviy texnologiya

Kirish

Integratsiya tushunchasi psixologiyaning dastlabki kunlarida, Vilgelm Vundt va Uilyam Jeyms kabi tadqiqotchilar inson ongining asosiy tamoyillarini tushunishga intilgan paytdan kelib chiqqan. Jumladan, Vundtning strukturalizmi psixik jarayonlarni ularning tarkibiy elementlariga bo'lish va ularni yaxlit bir butunlikka qayta yig'ish muhimligini ta'kidlagan. Jeymsning funksionalizmi esa ongning adaptiv funksiyalariga e'tibor qaratib, samarali xulq-atvorga erishish uchun sensor ma'lumotlarni birlashtirish muhimligini ta'kidladi. XX asr boshlarida vujudga kelgan gestalt harakati integratsiya tushunchasini yanada rivojlantirdi. Maks Vertgeymer, Kurt Koffka va Volfgang Kyoler kabi gestalt nazariyotchilari idrok alohida elementlarni yaxlit bir butunga tashkil qilishni o'z ichiga oladi, bunda butun uning qismlari yig'indisidan ko'proq bo'ladi. Bu g'oya elementlarning o'zaro bog'liqligi va psixik jarayonlarning yaxlitligini ta'kidlaydigan maydon nazariyasi va tizimlar nazariyasi kabi keyingi nazariyalar uchun asos yaratdi.

Adabiyotlar tahlili

Psixologiyada integratsiyani o'rganish yillar davomida sezilarli darajada rivojlandi, bu terapevtik amaliyotlarga xos bo'lgan murakkablikning ortib borayotgan tan olinishini aks ettiradi. Asosiy ish tomonidan (Austen, 1970) bir nechta terapevtik usullardan kelib chiqadigan izchil yondashuvning muhimligini ta'kidlab, integrativ terapiya kontseptsiyasini kiritdi.

Austen, (1970) ta'kidlaganidek, integrativ amaliyot nafaqat texnikaning eklektik aralashmasi, balki amaliyotchilarga o'z usullarini, xususan, samarali terapiyaning hal qiluvchi elementi hisoblangan terapevtik munosabatlar orqali oqlash imkonini beradigan mantiqiy asosga asoslangan. Ushbu dastlabki kontsepsiya sohadagi keyingi ishlanmalar uchun zamin yaratdi. Ushbu poydevorga asoslanib, (Babl, 1970) Kognitiv-xulq-atvor terapiyasining hissiyotlarga yo'naltirilgan terapiya elementlari bilan kombinatsiyasini empirik tarzda tekshirishga qaratilgan "Takomillashtirish loyihasi" orqali psixoterapiya integratsiyasi bo'yicha nutqqa hissa qo'shdi. Ushbu ish nazariy asoslar va klinik qo'llanmalar o'rtasidagi bo'shliqni bartaraf etadigan assimilyatsiya integratsiya amaliyotlarida empirik qo'llab-quvvatlash zarurligini ta'kidladi.

Babl, (1970) tadqiqoti turli yondashuvlarni hisobga olgan holda psixoterapiyani tushunish va takomillashtirishga qaratilgan kengroq harakatni aks ettiruvchi turli terapevtik modellarni birlashtirishga qiziqish ortib borayotganini yoritib berdi.

T. Tierney, (2002) integratsiyadan klinik foydalanishni tekshirish turli terapevtik maktablar o'rtasidagi asosiy o'xshashlik va foydali farqlarni ta'kidlab, muloqotni yanada rivojlantirdi. Uning tahlili terapevtik tadbirlarni mijozning ehtiyojlari va xususiyatlariga moslashtirish muhimligini ta'kidlab o'tdi va shu bilan integratsiya hamma uchun mos keladigan yondashuv emas degan tushunchani mustahkamladi. Turli xil terapevtik amaliyotlar bo'yicha umumiy omillarni tan olish psixoterapiyada integratsiyani tushunishga yana bir qatlam qo'shdi, bu umumiy elementlar terapevtik natijalarni yaxshilashi mumkinligini ko'rsatadi.

Ko'proq zamonaviy kontekstda Rosendahl, (2015) an'anaviy diagnostika ramkalaridan ustun turadigan yaxlit nuqtai nazarni yoqlab, tana-ong-ruh amaliyotlarini o'z ichiga olgan integrativ yondashuvni kengaytirdi. Uning ishi turli xil davolash usullarini, xususan, amaliyotchilar ko'pincha simptomlarga yo'naltirilgan baholash cheklovlari bilan kurashadigan ijtimoiy ishda qo'llash zarurligiga ishora qildi.

Rosendahl, (2015) turli xil hayot tizimlarining o'zaro bog'liqligini tushunishga urg'u berish kengroq integrativ falsafaga mos keladi, bu butun insonni hisobga oladigan ruhiy salomatlikka yanada keng qamrovli yondashuvni targ'ib qiladi.

Yaqinda He va boshqalar, (2023) psixologik baholash va aralashuvlarni inqilob qilishda umumiy AI potentsialini o'rganib chiqdi. Ularning topilmalari shuni ko'rsatadiki, AI ilg'or ma'lumotlarni tahlil qilish orqali bemorning psixologik holati haqida yaxlit tushunchalar berish orqali integratsiyalashgan yondashuvni kuchaytirishi mumkin. Sun'iy intellektning inson klinisyenlarini chetlab o'tishi mumkin bo'lgan naqsh va nuanslarni tan olish qobiliyati terapevtik amaliyotda sezilarli muvaffaqiyatni ko'rsatadi, bu ham profilaktika, ham davolanishdan keyingi yordamni yaxshilashni va'da qiladi. Texnologiyaning psixologiyaga bunday integratsiyalashuvi nafaqat terapevtik jarayonni yaxshilaydi, balki integratsiya doirasini kengaytiradi va AIni kelajakdagi psixologik amaliyotlarda hal qiluvchi o'yinchi sifatida joylashtiradi.

Nazariy asoslar

Psixologiyadagi bir qancha nazariy asoslar integratsiya kontseptsiyasiga asoslangan bo'lib, ular bir-biridan farq qiluvchi elementlarning qanday qilib bir butunga birlashishi haqida aniq istiqbollarni taklif qiladi. E'tiborga molik misollardan biri Jan Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi bo'lib, u bolalar integratsiyaning tobora murakkab shakllari bilan tavsiflangan bir qator bosqichlardan o'tishini ta'kidlaydi. Piaget nazariyasi bolalar yangi ma'lumotni mavjud kognitiv tuzilmalariga integratsiyalashini, asta-sekin dunyo haqidagi tushunchalarini yaxshilashni taklif qiladi. Yana bir ta'sirli nazariya - bu Karl Rojersning shaxsga yo'naltirilgan yondashuvi bo'lib, u o'z-o'zidan parchalangan tomonlarni yaxlit bir butunlikka birlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Rojersning fikriga ko'ra, shaxslar o'zlarining qarama-qarshi impulsleri, istaklari va tajribalarini tan oladigan va qabul qiladigan integratsiya jarayoni orqali o'zini o'zi amalga oshirishga intiladi.

Jorj Engel tomonidan ishlab chiqilgan biopsixososyal model integratsiyaning tushunish uchun yanada kengroq asosni taklif qiladi. Ushbu model aqliy va jismoniy salomatlik biologik, psixologik va ijtimoiy omillar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning natijasi ekanligini ta'kidlaydi. Biopsikososyal model optimal farovonlikka erishish uchun ushbu turli omillarni birlashtirish muhimligini ta'kidlaydi.

Integratsiya tushunchasi inson hayotining turli jabhalariga, ruhiy salomatlikdan tortib, ijtimoiy munosabatlargacha bo'lgan keng qamrovli ta'sirga ega. Psixoterapiya kontekstida kognitiv-xulq-atvor terapiyasi (CBT) va psixodinamik terapiya kabi integratsiyaga asoslangan yondashuvlar odamlarga qarama-qarshi fikrlar, his-tuyg'ular va tajribalarni bir butunga birlashtirishga yordam berishga qaratilgan. Ta'limda turli xil ta'lim uslublari va o'qitish usullarini birlashtirish yanada samarali va qiziqarli o'rganish tajribasiga olib kelishi mumkin. Govard Gardner kabi tadqiqotchilar bir nechta intellektlarni birlashtirish mavzuni yanada yaxlitroq tushunishga yordam berishini ta'kidladilar.

Ijtimoiy munosabatlarda integratsiya birlashgan jamoalar qurish va ijtimoiy hamjihatlikni rivojlantirish uchun zarurdir. Muzafer Sherif kabi tadqiqotchilar turli ijtimoiy guruhlarini birlashtirish hamkorlik, muloqot va o'zaro tushunishni kuchaytirishga olib kelishi mumkinligini ko'rsatdi.

Xulosa

Psixologiyada integratsiya tushunchasi asrlar davomida shakllangan boy va ko'p qirrali g'oyadir. Strukturizm va funksionalizmdagi tarixiy ildizlaridan tortib psixoterapiya va ta'limdagi zamonaviy qo'llanilishigacha integratsiya inson xatti-harakati va aqliy jarayonlarining asosiy printsiplari bo'lib qolmoqda. Biz inson tajribasining murakkabliklarini kechishda davom etar ekanmiz, integratsiya tushunchasi bizning fikrlarimiz, his-tuyg'ularimiz va xatti-harakatlarimizni boshqaradigan murakkab mexanizmlarni tushunish uchun qimmatli

asosni taklif qiladi. Integrasiya kontseptsiyasini qabul qilish orqali biz ham individual, ham global hamjamiyat sifatida yanada uyg'unlik, birlik va yaxlitlikka intilishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Engel, G. L. (1977). Yangi tibbiy modelga ehtiyoj: biomeditsina uchun qiyinchilik. Fan, 196(4286), 129-136.
2. Gardner, H. (1983). Aql doiralari: Ko'p aqlar nazariyasi. Asosiy kitoblar.
3. Jeyms V. (1890). Psixologiya tamoyillari. Genri Xolt va Kompaniya.
4. Köhler, V. (1929). Gestalt psixologiyasi. Jonli huquq.
5. Piaget, J. (1954). Bolada haqiqatning qurilishi. Asosiy kitoblar.
6. Rojers, C. R. (1961). Shaxsga aylanish haqida: psixoterapiyaga terapevtning nuqtai nazari. Houghton Mifflin.